

FISKALNI SEKTOR

05

Javne finansije u 2021. godini obilježilo je značajno povećanje naplate javnih prihoda u odnosu na prethodnu godinu, što je u velikoj mjeri posljedica rasta ekonomske aktivnosti, najvećim dijelom kao rezultat uspješne ljetnje turističke sezone.

Najveće povećanje vidljivo je kod prihoda po osnovu poreza na dodatu vrijednost, koje je uslovljeno i sprovođenjem projekta elektronske fiskalizacije³⁸, kao i primjenom mjera Vlade Crne Gore i Centralne banke usmjerenih na smanjenje negativnog uticaja pandemije kroz obezbjeđenje likvidnosti realnog sektora.

Na rashodnoj strani uočljiv je pad rashoda, determinisan smanjenjem diskrecione potrošnje, rezervi, kapitalnih izdataka i transfera institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru.

Polazeći od navedenog, deficit javnog sektora, kao i deficit budžeta, znatno je smanjen u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 5.1

Kretanje suficita/deficita javnog sektora i budžeta Crne Gore					
Opis/Period	2017.	2018.	2019.*	2020.*	2021.*
Deficit/suficit javnog sektora (u mil. eura)	-243,01	-213,30	-83,90	-488,40	-93,48
% učešća u BDP	-5,65	-4,57	-1,69	-11,67	-1,90
Deficit/suficit budžeta CG sa državnim fondovima (u milionima eura)	-250,87	-197,00	-144,49	-440,41	-99,51
% učešća u BDP	-5,84	-4,22	-2,92	-10,52	-2,03
BILJEŠKA:					
BDP Crne Gore u milionima eura (za 2021. godinu; procjena)	4.299,09	4.663,13	4.950,70	4.185,55	4.911,62

Izvor: Ministarstvo finansija i socijalnog staranja

* Napomena: Podaci za 2019. i 2020. godinu prikazani su shodno Predlogu Zakona o završnom računu budžeta za 2019. godinu i za 2020. godinu, dok su podaci za 2021. godinu preliminarni.

³⁸ Primjena elektronske fiskalizacije, koja je počela 1. 01. 2021. godine, predstavlja četvrtu komponentu projekta „Reforma poreske administracije“, koji je finansiran kroz zajam Svjetske banke.

5.1. Javne finansije Crne Gore³⁹

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija i socijalnog staranja⁴⁰, *javni prihodi*⁴¹ u 2021. godini iznosili su 2.193,98 miliona eura, odnosno 44,67% procijenjenog BDP-a⁴² i bili su viši od planiranih za 1,76%, a u poređenju sa prethodnom godinom za 17,41%. Rastu javnih prihoda tokom 2021. godine najviše je doprinijelo povećanje prihoda od poreza na dodatu vrijednost za 162,17 miliona eura ili 30,61%, akciza za 43,33 miliona eura ili 21,10% i naknada za 34,81 milion eura ili 46,71% (prilog D, tabela 12).

U strukturi javnih prihoda ostvarenih tokom 2021. godine dominantni su prihodi od poreza (62,83%) i prihodi od doprinosa (25,27%), dok su svi ostali prihodi činili 11,90% ukupnih prihoda.

Konsolidovana *javna potrošnja*, prema preliminarnim podacima, u 2021. godini iznosila je 2.287,46 miliona eura i činila je 46,57% BDP-a. U poređenju sa planom, javna potrošnja bila je niža za 45,88 miliona eura ili 1,97%, a u odnosu na prethodnu godinu za 45,83 miliona eura ili 1,96%.

*Tekuća javna potrošnja*⁴³ iznosila je 2.005,21 milion eura eura ili 40,83% BDP-a i na godišnjem nivou zabilježila je pad od 0,65%.

Najveće smanjenje izdataka u odnosu na prethodnu godinu zabilježeno je kod rezervi (45,29 miliona eura ili 38,07%) zbog smanjenog finansiranja troškova za pomoć privredi, a zbog blagog oporavka privrede pogođene pandemijom COVID-19. Pored smanjenja određenih rashodnih stavki, evidentno je povećanje bruto zarada i doprinosa na teret poslodavca (38,45 miliona eura ili 7,00%) zbog povećanja zarada u sektorima zdravstva i prosvjete, kao i reklasifikacije bruto zarada Univerziteta Crne Gore.

Posmatrano po ekonomskoj klasifikaciji, najveće stavke konsolidovanih rashoda bile su bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca (587,29 miliona eura ili 25,67%) i rashodi za penzije (431,01 milion eura ili 18,84%).

U 2021. godini zabilježen je niži nivo javnih prihoda od realizovane konsolidovane javne potrošnje, tako da je *gotovinski deficit javnog sektora* iznosio 93,48 miliona eura ili 1,90% BDP-a i niži je za 371,12 miliona eura od gotovinskog deficita javnog sektora u prethodnoj godini.

Tokom 2021. godine otplata duga iznosila je 448,51 milion eura, ili 9,13% BDP-a, što je, dodajući izdatke za kupovinu hartija od vrijednosti i procijenjeni deficit, rezultiralo potrebom za zaduživanjem u iznosu od 542,50 miliona eura ili 11,05% BDP-a. Od toga, 125,83 miliona eura odnosilo se na inostrano zaduženje, dok se 7,15 miliona eura odnosilo na domaće zaduženje. Preostali iznos predstavlja prihode od privatizacije (12,74 miliona eura) i transfere (8,86 miliona eura). Kao posljedica ovih transakcija u 2021. godini depoziti su smanjeni za 387,92 miliona eura.

³⁹ Strukturu javnih finansija Crne Gore čini budžet Crne Gore sa državnim fondovima (Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond za zdravstveno osiguranje, Fond za obeštećenje, Zavod za zapošljavanje i Fond rada) i sa budžetima lokalnih samouprava (Prijestonica Cetinje, Glavni grad Podgorica i 22 opštine).

⁴⁰ Podaci su preliminarni, dok će konačni podaci biti sastavni dio Zakona o završnom računu budžeta za 2021. godinu.

⁴¹ Ukupni javni prihodi obuhvataju prihode budžeta, državnih fondova i lokalne samouprave.

⁴² Procijenjeni BDP za 2021. godinu iznosi 4.911,62 miliona eura, shodno procjenama MONSTAT-a.

⁴³ Javna potrošnja umanjena za ukupne kapitalne izdatke.

Tabela 5.2

Konsolidovana javna potrošnja Crne Gore, u 000 000 eura i u %										
Opis	2017.	BDP	2018.	BDP	2019.**	BDP	2020.**	BDP	2021.**	BDP
	mil. eura	%	mil. eura	%	mil. eura	%	mil. eura	%	mil. eura	%
Javni prihodi	1.785,39	41,53	1.969,45	42,23	2.150,95	43,45	1.868,68	44,65	2.193,98	44,67
Konsolidovani izdaci	2.012,46	46,81	2.152,41	46,16	2.248,20	45,41	2.333,29	55,75	2.287,46	46,57
Tekuća javna potrošnja	1.714,46	39,88	1.834,37	39,34	1.909,4	38,57	2.018,27	48,22	2.005,21	40,83
Kapitalni izdaci*	298,00	6,93	318,04	6,82	338,79	6,84	315,02	7,53	282,25	5,75
Suficit/Deficit	-243,01	-5,65	-213,30	-4,57	-83,90	-1,69	-488,40	-11,67	-93,48	-1,90
BILJEŠKA:										
BDP Crne Gore (za 2021. godinu; procjena)	4.299,09		4.663,13		4.950,70		4.185,55		4.911,62	

Izvor: Ministarstvo finansija i socijalnog staranja

* Napomena: Od 2020. godine kapitalne izdatke čine kapitalni izdaci u tekućem budžetu i kapitalni budžet.

** Podaci za 2019. i 2020. godinu shodno Predlogu Zakona o završnom računu budžeta za 2019. godinu i za 2020. godinu, dok su podaci za 2021. godinu preliminarni.

Boks 5.1 – Zakon o Budžetu Crne Gore za 2022. godinu

Skupština Crne Gore usvojila je, krajem decembra 2021. godine, Zakon o Budžetu za 2022. godinu (projektovan na 2.495,63 miliona eura), kao i set izmjena i dopuna zakona iz oblasti poreskih propisa (Zakon o reprogramu poreskog duga, dopunu Zakona o porezu na dodatu vrijednost, izmjenu Zakona o objedinjenoj registraciji i sistemu izvještavanja o obračunu i naplati poreza i doprinosa, izmjene i dopunu Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, izmjene i dopune Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica, kao i izmjene i dopune Zakona o porezu na dobit pravnih lica).

Projekcije budžeta imaju uporište u vladinom programu „Maršalov plan – Evropa sad“, koji podrazumijeva povećanje minimalne zarade od 1. januara 2022. godine sa 250 eura na 450 eura, povećanje zarada za 17% i prosječnu neto zaradu od 700 eura do kraja 2022. godine, uz implementaciju mjera poreske reforme inkorporiranu u gore navedenu zakonsku regulativu.

Poreska reforma tj. donijeti set izmjena i dopuna zakona u oblasti poreske politike, između ostalog, odnosi se na: smanjenje sive ekonomije kroz podsticanje poreskih obveznika da izmire zaostala dugovanja⁴⁴; primjenu snižene stope od sedam procenata na promet usluga pripremanja i usluživanja hrane, pića i napitaka, osim alkoholnih pića, gaziranih pića sa dodatkom šećera i kafe, u objektima za pružanje ugostiteljskih usluga; ukidanje doprinosa za zdravstveno osiguranje; uvođenje neoporezivog dijela zarade do 700 eura oporezivog dohotka; progresivno oporezivanje zarada (9% na oporezivi dohodak od 700,01 do 1.000,00 eura, a 15% na oporezivi dohodak od 1.000,01 eura), kao i progresivnu stopu na dobit pravnih lica (9% na oporezivu dobit do 100.000,00 eura, 12% na oporezivu dobit od 100.000,00 do 1.500.000,00 i 15% na oporezivu dobit preko 1.500.000,00) i povećanje stope poreza po odbitku⁴⁵ na 15%.

Shodno pomenutim mjerama poreske reforme, Zakonom o Budžetu za 2022. godinu predviđeni su izvorni prihodi od 1.934,76 miliona eura.

⁴⁴ Obveznici koji uđu u reprogram moraće da plate deset procenata duga jednokratno, a ostatak u 60 mjesečnih rata i otpi- saće im se prispjela kamata na dug (član 4 Zakona o reprogramu poreskog potraživanja).

⁴⁵ Porez po odbitku obračunava se na prihode po osnovu dividendi, kamata, autorskih naknada, kapitalnih dobitaka.

Takođe, plan budžeta za narednu godinu obuhvata isplatu naknada majkama sa troje i više djece od aprila 2022. godine, povećanje minimalne penzije (sa 147 na 200 eura) od septembra i dječiji dodatak za svu djecu od oktobra. Polazeći od navedenog, evidentni su veći rashodi po osnovu transfera za socijalnu zaštitu (planirani iznos od 651,75 miliona eura) u odnosu na plan i realizaciju ove budžetske kategorije u prethodnim godinama.

Budžetom za 2022. godinu planirane su i veće subvencije (63,28 miliona eura), koje se prevashodno odnose na izdvajanja za interventne mjere kupovine i prodaje, pomoći skladištenju i povlačenju poljoprivrednih proizvoda sa tržišta.

Kako Budžet sadrži i budžet državnih fondova, bitno je istaći da je za iste opredijeljeno 834,80 miliona eura, pri čemu je najveće povećanje sredstava planirano za Fond za zdravstveno osiguranje (povećanje od 30,68 miliona eura u odnosu na Zakon o Budžetu za 2021. godinu, od čega je polovina iznosa namijenjena povećanju zarada).

Pored *naglašene socijalne komponente, očigledan je razvojni karakter budžeta*, koji se ogleda u značajnim izdvajanjima za kapitalne izdatke (260,28 miliona eura), od čega je najviše predviđeno za autoput Bar – Boljare, rekonstrukciju regionalnih i magistralnih puteva, unaprjeđenje turističke ponude i izgradnju lokalne infrastrukture. Takođe, važno je naglasiti i planirane kapitalne projekte u zdravstvu, odnosno izgradnju bolnice u Pljevljima i Podgorici i rekonstrukciju bolnice u Bijelom Polju, kao i rekonstrukciju domova zdravlja.

Sljedstveno planiranim izdvajanjima budžetskih sredstava, projektovani konsolidovani izdaci za 2022. godinu iznose 2.202,77 miliona eura, dok je deficit budžeta projektovan na 268,01 milion eura.

Uzimajući u obzir projekciju deficita, otplate duga (292,15 miliona eura) i izdatke za kupovinu hartija od vrijednosti (0,79 miliona eura), nedostajuća sredstva iznosila bi 560,88 miliona eura. S tim u vezi, planirano je zaduženje od 170,00 miliona eura u vidu pozajmica i kredita i od šest miliona eura u vidu primitaka od prodaje imovine, dok bi se preostali iznos (384,88 miliona eura) obezbijedio korišćenjem depozita.

5.2. Budžet Crne Gore

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija i socijalnog staranja, *ukupni primici budžeta sa državnim fondovima*⁴⁶ u 2021. godini iznosili su 2.039,41 miliona eura i činili su 41,52% BDP-a (tabela 5.3).

Izvorni prihodi u 2021. godini iznosili su 1.911,40 miliona eura ili 38,92% BDP-a. U odnosu na plan, bili su viši za 1,66%, a u odnosu na prethodnu godinu za 16,65%.

U strukturi izvornih prihoda najveće učešće ostvarili su prihodi od poreza (61,94%), zatim doprinosi (29,01%), ostali prihodi (3,10%), naknade (2,67%), donacije (2,09%), takse (0,66%) i primici od otplate kredita i sredstva prenešena iz prethodne godine (0,53%).

Prihodi od poreza iznosili su 1.183,88 miliona eura i bili su viši za 7,13% u odnosu na plan, a u poređenju sa prethodnom godinom za 22,54%. Posmatrano pojedinačno, porez na dodatnu vrijednost za-

⁴⁶ Primici budžeta uključuju izvorne prihode (direktne i indirektne poreze i neporeske prihode), pozajmice i kredite iz domaćih i inostranih izvora i primitke od prodaje imovine.

bilježio je najveće povećanje u odnosu na uporedni period, što je rezultat rasta ekonomske aktivnosti, uspješne ljetnje turističke sezone, primjene elektronske fiskalizacije poreskih registar kasa, kao i primjene privremenih mjera Vlade Crne Gore i Centralne banke za smanjenje negativnog uticaja pandemije kroz obezbjeđenje likvidnosti realnog sektora.

Prihodi po osnovu doprinosa iznosili su 554,48 miliona eura i bili su niži za 4,70% u odnosu na plan za 2021. godinu, dok su na godišnjem nivou ostvarili rast od 4,42%.

Tabela 5.3

Ostvarenje prihoda budžeta Crne Gore i državnih fondova u 2021. godini							
Vrsta primitka	Ostvareno 2020.	Plan 2021.	Ostvareno 2021.	Učešće u ukupnim primicima	Učešće u BDP-u	Ostvareno u odnosu na plan	Ostvareno u odnosu na 2020.
	u mil. eura	u mil. eura	u mil. eura	%	%	index	index
Porezi	966,10	1.105,09	1.183,88	58,05	24,10	107,13	122,54
Porez na dohodak fizičkih lica	118,34	154,96	126,86	6,22	2,58	81,87	107,20
Porez na dobit pravnih lica	78,43	60,02	74,71	3,66	1,52	124,48	95,26
Porez na promet nepokretnosti	1,54	1,61	2,08	0,10	0,04	129,19	135,06
Porez na dodatu vrijednost	529,78	611,81	691,95	33,93	14,09	113,10	130,61
Akcize	205,39	240,97	248,72	12,20	5,06	103,22	121,10
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	22,64	24,78	28,30	1,39	0,58	114,21	125,00
Ostali republički porezi	9,98	10,94	11,26	0,55	0,23	102,93	112,83
Doprinosi	531,02	581,84	554,48	27,19	11,29	95,30	104,42
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	330,81	362,03	343,74	16,85	7,00	94,95	103,91
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	171,56	187,40	180,57	8,85	3,68	96,36	105,25
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	15,42	17,50	16,36	0,80	0,33	93,49	106,10
Ostali doprinosi	13,23	14,91	13,81	0,68	0,28	92,62	104,38
Takse	10,64	12,78	12,64	0,62	0,26	98,90	118,80
Naknade	27,82	40,54	51,10	2,51	1,04	126,05	183,68
Ostali prihodi	37,62	65,82	59,32	2,91	1,21	90,12	157,68
Primici od otplate kredita i sredstva prenesena iz prethodne godine	7,41	9,23	10,10	0,50	0,21	109,43	136,30
Donacije i transferi	57,92	64,90	39,88	1,96	0,81	61,45	68,85
IZVORNI PRIHODI	1.638,53	1.880,20	1.911,40	93,72	38,92	101,66	116,65
Primici od prodaje imovine	8,55	6,00	4,45	0,22	0,09	74,17	52,05
Pozajmice i krediti od inostranih izvora	1.184,57	165,00	123,58	6,06	2,52	74,90	10,43
Pozajmice i krediti od domaćih izvora	167,60	0,00	0,00	0,00	0,00		0,00
UKUPNI PRIMICI BUDŽETA CG I FONDOVA	2.999,25	2.051,20	2.039,43	100,00	41,52	99,43	68,00
BILJEŠKA:							
Procjena BDP za 2021. godinu, u mil. eura					4.911,62		

Izvor: Ministarstvo finansija i socijalnog staranja

*Ukupni izdaci budžeta*⁴⁷ u 2021. godini iznosili su 2.449,02 miliona eura ili 49,86% BDP-a i bili su niži za 1,73% u odnosu na planirane, a za 10,34% u odnosu na prethodnu godinu.

⁴⁷ Ukupne izdatke budžeta čine konsolidovani izdaci, otplate hartija od vrijednosti i kredita rezidentima i nerezidentima i izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti.

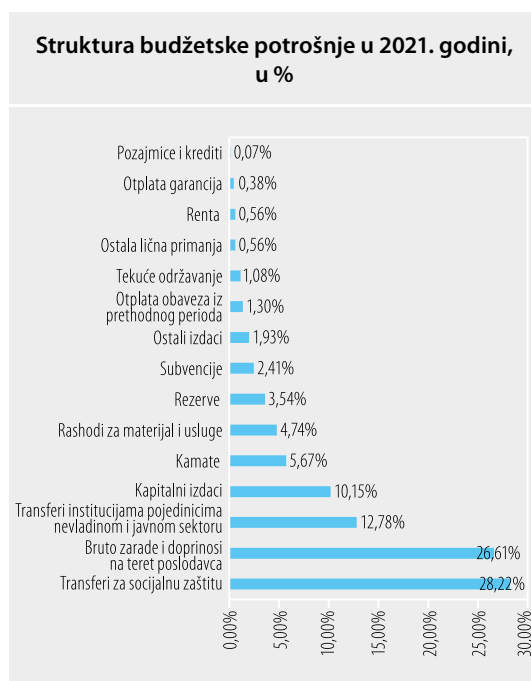
Konsolidovani izdaci budžeta u 2021. godini iznosili su 2.010,91 milion eura, što čini 40,94% BDP-a. Realizovani izdaci bili su niži u odnosu na planirane za 2,17%, a na godišnjem nivou za 2,60% (tabela 5.4).

Na tekuće izdatke (konsolidovani izdaci umanjeni za kapitalne izdatke) odnosilo se 1.806,74 miliona eura ili 36,79% BDP-a. Najveće odstupanje od plana, i to zbog rasta, zabilježeno je kod otplate obaveza iz prethodnih godina.

Kapitalni izdaci Crne Gore iznosili su 204,17 miliona eura ili 4,16% BDP-a, što je u odnosu na plan niže za 13,32%, a u poređenju sa prethodnom godinom za 11,21% zbog slabijeg povlačenja sredstava za izvođenje radova na prioritetnoj dionici auto-puta Bar – Boljare.

Otplata državnog duga iznosila je 437,60 miliona eura⁴⁸ i smanjena je u odnosu na prethodnu godinu za 228,24 miliona eura, većim dijelom zbog smanjenja dospjelih obaveza po osnovu emitovanih hartija od vrijednosti i kredita rezidentima.

Grafikon 5.1

Izvor: Ministarstvo finansija i socijalnog staranja i kalkulacije Centralne banke

Ako posmatramo strukturu budžetske potrošnje u 2021. godini (grafikon 5.1), najveće učešće imali su transferi za socijalnu zaštitu (28,22%) i bruto zarade (26,61%), dok su transferi institucijama, pojedincima, NVO i javnom sektoru učestvovali sa 12,78%, kapitalni izdaci sa 10,15% i kamate sa 5,67%. Na ostale namjene odnosilo se 16,57% budžetskih izdataka, od čega na rashode za materijal i usluge 4,74% budžetskih izdataka, rezerve 3,54%, subvencije 2,41%, ostale tekuće budžetske izdatke 1,93%, otplatu obaveza iz prethodnog perioda 1,30%, rashode za tekuće održavanje 1,08%, ostala lična primanja i rentu po 0,56%, otplatu garancija 0,38% i pozajmice i kredite 0,07%.

*Deficit budžeta*⁴⁹ Crne Gore u 2021. godini procijenjen je na 99,51 milion eura ili 2,03% BDP-a i niži je za 326,65 miliona eura od gotovinskog deficita, a 340,90 miliona eura od korigovanog deficita u prethodnoj godini⁵⁰. Primarni suficit budžeta⁵¹ u 2021. godini iznosio je 14,55 miliona eura i činio je 0,30% BDP-a.

⁴⁸ Glavnica duga prema rezidentima i nerezidentima, bez otplate duga iz prethodnog perioda.

⁴⁹ Metodologija obračuna *suficita/deficita* Službeni list CG, br. 53/09. Deficit predstavlja razliku između izvornih prihoda i konsolidovanih izdataka. Podatak o deficitu za 2021. godinu odnosi se na gotovinski deficit (ne uključuje neto obaveze), dok će korigovani deficit biti publikovan kad bude donesen Zakon o završnom računu budžeta za 2021. godinu.

⁵⁰ Korigovani deficit iskazan u Predlogu Zakona o završnom računu budžeta za 2020. godinu.

⁵¹ Gotovinski deficit budžeta umanjeno za iznos plaćenih kamata, a s obzirom na to da je iznos plaćenih kamata (114,06 miliona eura) veći od procijenjenog gotovinskog deficita (99,51 milion eura), evidentiran je primarni suficit budžeta.

Tabela 5.4

Izdaci budžeta Crne Gore i državnih fondova u 2021. godini							
O P I S	Realizovano 2020.	Plan 2021.	Realizovano 2021.	Učešće u ukupnim izdacima	Učešće u BDP	Realizovano u odnosu na plan	Realizovano u odnosu na 2020.
	u mil. eura	u mil. eura	u mil. eura	%	%	index	index
Tekući budžetski izdaci	858,02	873,64	875,79	35,76	17,83	100,25	102,07
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	499,15	522,95	535,13	21,85	10,90	102,33	107,21
Ostala lična primanja	12,92	12,50	11,28	0,46	0,23	90,24	87,31
Rashodi za materijal i usluge	114,18	94,71	95,21	3,89	1,94	100,53	83,39
Rashodi za tekuće održavanje	24,36	23,34	21,70	0,89	0,44	92,97	89,08
Kamate	111,11	113,08	114,06	4,66	2,32	100,87	102,66
Renta	11,37	10,88	11,19	0,46	0,23	102,85	98,42
Subvencije	36,32	50,77	48,52	1,98	0,99	95,57	133,59
Ostali izdaci	48,61	45,41	38,70	1,58	0,79	85,22	79,61
Transferi za socijalnu zaštitu	558,68	599,25	567,41	23,17	11,55	94,69	101,56
Transferi inst, pojedincima, NVO i javnom sektoru	281,25	260,05	257,07	10,50	5,23	98,85	91,40
Kapitalni izdaci	229,94	235,55	204,17	8,34	4,16	86,68	88,79
Pozajmice i krediti	1,61	1,55	1,32	0,05	0,03	85,16	81,99
Rezerve	116,41	71,21	71,23	2,91	1,45	100,03	61,19
Otplata garancija	0,00	3,86	7,71	0,31	0,16	199,74	
Otplata obaveza iz prethodnih godina	18,78	10,43	26,21	1,07	0,53	251,29	139,56
KONSOLIDOVANI IZDACI	2.064,69	2.055,54	2.010,91	82,11	40,94	97,83	97,40
Otplata hartija od vrijednosti i kredita rezidentima	244,19	85,89	85,31	3,48	1,74	99,32	34,94
Otplata hartija od vrijednosti i kredita nerezidentima	421,65	350,02	352,29	14,38	7,17	100,65	83,55
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	0,94	0,59	0,51	0,02	0,01	86,44	54,26
UKUPNI IZDACI	2.731,47	2.492,04	2.449,02	100,00	49,86	98,27	89,66
BILJEŠKA:							
BDP Crne Gore u mil. eura, procjena					4.911,62		

Izvor: Ministarstvo finansija i socijalnog staranja

Nedostajuća sredstva budžeta iznosila su 537,62 miliona eura i činila su 10,95% BDP-a. Finansiranje je obezbijedeno kroz pozajmice i kredite iz inostranih izvora u iznosu od 123,58 miliona eura i primitke od prodaje imovine u iznosu od 4,45 miliona eura, kao i korišćenje depozita u iznosu od 409,59 miliona eura, što je uslovalo njihovo smanjenje za navedeni iznos.

5.3. Lokalna samouprava

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija i socijalnog staranja, *izvorni prihodi lokalne samouprave* iznosili su 282,60 miliona eura ili 5,75% BDP-a i u poređenju sa prethodnom godinom bili su viši za 22,78% (tabela 5.5).

Tabela 5.5

Preliminarni izvorni prihodi i konsolidovani izdaci lokalne samouprave u Crnoj Gori u 2021. godini						
Vrsta primitka	Realizovano 2020.	Plan 2021.	Realizovano 2021.		Realizovano u odnosu na plan za 2021.	Realizovano u odnosu na 2020.
	mil. eura	mil. eura	mil. eura	% BDP-a	Index	Index
IZVORNI PRIHODI	230,16	275,87	282,60	5,75	102,44	122,78
Porezi	162,18	183,00	194,67	3,96	106,38	120,03
Takse	2,72	3,87	3,42	0,07	88,37	125,74
Naknade	46,70	63,50	58,23	1,19	91,70	124,69
Ostali prihodi	10,89	13,00	11,55	0,24	88,85	106,06
Primici od otplate kredita i sredstva prenijeta iz prethodne godine	0,16	4,50	5,11	0,10	113,56	3.193,75
Donacije	7,51	8,00	9,62	0,20	120,25	128,10
IZDACI	268,61	277,80	276,56	5,63	99,55	102,96
Tekući izdaci	86,32	86,80	92,30	1,88	106,34	106,93
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	49,69	50,00	52,16	1,06	104,32	104,97
Ostala lična primanja	4,32	3,50	4,08	0,08	116,57	94,44
Rashodi za materijal i usluge	14,63	15,00	16,10	0,33	107,33	110,05
Tekuće održavanje	6,32	6,00	6,96	0,14	116,00	110,13
Kamate	2,54	3,00	2,54	0,05	84,67	100,00
Renta	0,63	0,80	0,65	0,01	81,25	103,17
Subvencije	1,83	3,00	3,24	0,07	108,00	177,05
Ostali izdaci	6,36	5,50	6,57	0,13	119,45	103,30
Transferi za socijalnu zaštitu	0,48	0,50	0,44	0,01	88,00	91,67
Transferi inst, pojedincima, NVO i javnom sektoru	53,32	55,00	60,38	1,23	109,78	113,24
Kapitalni izdaci	85,08	80,00	78,08	1,59	97,60	91,77
Pozajmice i krediti	2,90	3,00	2,62	0,05	87,33	90,34
Rezerve	2,52	2,50	2,42	0,05	96,80	96,03
Otplata garancija	0,00	0,00	0,00	0,00		
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	37,99	50,00	40,32	0,82	80,64	106,13
SUFICIT/DEFICIT	-38,45	-1,93	6,04	0,12	-312,95	-15,71
Primarni deficit	-35,91	1,07	8,58	0,17	801,87	-23,89
Transferi iz budžeta CG	6,95	8,00	8,86	0,18	110,75	127,48
Otplata dugova	12,91	14,00	10,91	0,22	77,93	84,51
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	8,53	8,00	7,15	0,15	89,38	83,82
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	7,93	3,00	2,25	0,05	75,00	28,37
Prihodi od privatizacije i prodaje imovine	11,73	9,00	8,28	0,17	92,00	70,59
Povećanje/smanjenje depozita	16,22	-12,07	-21,67	-0,44	179,54	-133,60

Izvor: Ministarstvo finansija i socijalnog staranja

Struktura ostvarenih prihoda pokazuje da su najveće učešće ostvarili prihodi od poreza (68,89%) i naknada (20,60%), dok se na ostale prihode odnosilo 10,51%. Najveće nominalno povećanje prihoda u odnosu na plan (11,67 miliona eura) i na prethodnu godinu (32,49 miliona eura) zabilježeno je kod poreza.

Preliminarni izdaci lokalne samouprave iznosili su 276,56 miliona eura ili 5,63% BDP-a. U odnosu na plan, evidentirano je smanjenje od 1,24 miliona eura ili 0,45%, a na godišnjem nivou zabilježen je rast od 7,95 miliona eura ili 2,96%.

Najznačajnije rashodne stavke u okviru potrošnje lokalne samouprave činili su tekući izdaci sa učešćem od 33,37% i kapitalni izdaci sa učešćem od 28,23%. Transferi su učestvovali sa 21,99%, otpлата obaveza iz prethodnog perioda sa 14,58%, dok se preostalih 1,83% izdataka odnosilo na rezerve i pozajmice i kredite.

U 2021. godini lokalna samouprava zabilježila je suficit od 6,04 miliona eura, što čini 0,12% BDP. Otplata dugova iznosila je 10,91 milion eura ili 0,22% BDP-a, dok su transferi iz centralnog budžeta u 2021. godini iznosili 8,86 miliona eura.

5.4. Državni fondovi

Prema podacima *Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore* (Fond PIO), u 2021. godini ovaj Fond je ostvario ukupne primitke u iznosu od 440,20 miliona eura, što je za 1,39% više nego u prethodnoj godini. Izvorni prihodi Fonda činili su 78,26% ukupnih primitaka i ostvarili su rast od 3,90% u odnosu na prethodnu godinu. Penzioni doprinosi (osnovni izvor finansiranja Fonda PIO) činili su 78,09% ukupnih primitaka i ostvarili su rast od 3,90% na godišnjem nivou. Istovremeno, transferi iz budžeta, koji su činili 21,74% ukupnih primitaka, smanjeni su za 6,71% u odnosu na prethodnu godinu i iznosili su 95,69 miliona eura.

Ukupni izdaci Fonda PIO u 2021. godini iznosili su 440,20 miliona eura, što je neznatno niže u odnosu na planirani nivo, dok je za 1,39% više nego u prethodnoj godini. Najznačajniju rashodnu stavku predstavljaju izdaci za penzije, koji su činili 97,91% ukupnih izdataka, dok se 2,09% izdataka odnosilo na administrativne troškove i otplatu dugova. Izdaci po osnovu penzija povećani su za 0,69% u odnosu na prethodnu godinu.

Na osnovu ostvarenih prihoda i realizovanih izdataka, ovaj Fond je imao uravnotežen budžet.

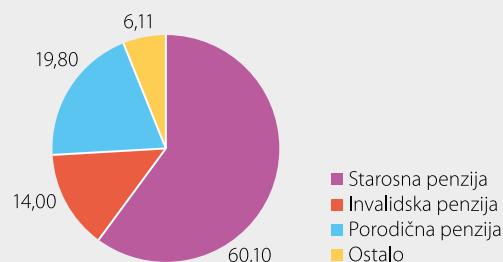
Boks 5.2 – Radno sposobno stanovništvo i penzioneri

Izdaci za bruto penzije u 2021. godini iznosili su 431,01 milion eura, a najveće učešće u njima odnosilo se na starosnu penziju i to 60,10%, zatim na porodičnu penziju 19,80%, invalidsku penziju 14,00%, dok su ostala prava iz oblasti PIO⁵² činila 6,11% izdataka za bruto penzije. (grafikon 1)

Upoređujući 2021. godinu sa prethodnom godinom, uočava se umjeren pad broja penzionera. U decembru 2020. godine bilo je 114.880 penzionera, a u decembru 2021. godine 113.567, što predstavlja smanjenje od 1,14% (grafikon 2).

Grafikon 1

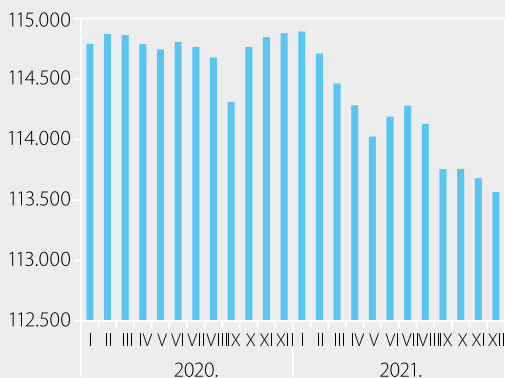
Struktura izdataka za bruto penzije u 2021. godini, u %

Izvor: Fond PIO

Grafikon 2

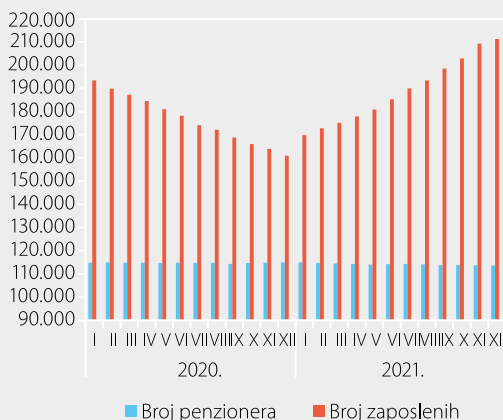
Broj penzionera

Izvor: Fond PIO

Grafikon 3

Odnos broja zaposlenih i penzionera

Izvor: Fond PIO i MONSTAT

Broj zaposlenih zabilježio je u decembru 2021. godine rast od 31,26% u odnosu na decembar prethodne godine.

Samim tim, odnos broja zaposlenih i broja penzionera postao je povoljniji, pa je na kraju 2021. godine iznosio 1,86 (grafikon 3).

⁵² Ostala prava iz oblasti PIO čine: naknade, dodaci, ostala prava i doprinosi za zdravstvenu zaštitu penzionera (Fond PIO od januara 2020. godine uplaćuje doprinos za zdravstvenu zaštitu penzionera na mjesečnom nivou, čija stopa iznosi 1% od neto penzije).

Prema podacima *Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore*, u 2021. godini ostvareni su ukupni primitici u iznosu od 324,68 miliona eura, što je više za 6,82% u odnosu na plan, a za 7,57% više nego u prethodnoj godini.

Ukupni izdaci Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore iznosili su 324,68 miliona eura, a najveće učešće u njima odnosilo se na izdatke transfera institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru (148,94 miliona eura), kao i na tekuće izdatke (141,12 miliona eura). Na transfere za socijalnu zaštitu utrošeno je 28,38 miliona eura, a na kapitalne izdatke i otplatu dugova 6,24 miliona eura.

Neizmirene obaveze ovog Fonda na dan 31. 12. 2021. godine iznosile su 25,49 miliona eura, od čega se najveći dio odnosio na obaveze za transfere institucijama, pojedincima i kreditima (18,26 miliona eura), dok su obaveze po transferima za socijalnu zaštitu iznosile 7,22 miliona eura.

Na osnovu ostvarenih primitaka i realizovanih izdataka ovaj Fond je imao uravnotežen budžet.

Prema podacima *Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (Zavod)*, ova institucija je u 2021. godini ostvarila ukupne primitke u iznosu od 38,81 milion eura, što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 1,37%.

Izdaci Zavoda u 2021. godini iznosili su 38,81 milion eura i bili su neznatno viši od plana, a niži za 1,37% u poređenju sa prethodnom godinom. U ukupnim izdacima 9,77% odnosilo se na tekuće izdatke, dok je po osnovu transfera za socijalnu zaštitu, kao i transfera institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru izdvojeno po 44,78%, a za kapitalne izdatke, pozajmice, odobrene kredite i za ostala dugovanja 0,67%.

Neizmirene obaveze Zavoda za zapošljavanje na dan 31. 12. 2021. godine iznosile su 347.900,79 eura.

Na osnovu ostvarenih prihoda i realizovanih izdataka u 2021. godini, Zavod je imao uravnotežen budžet.

Fond rada, kao klasični budžetski korisnik koji se finansira iz opštih i namjenskih prihoda, u 2021. godini ostvario je primitke u iznosu od 1,19 miliona eura, koliko su iznosili i ukupni izdaci, što je niže za 3,08% u odnosu na plan, a više za 71,93% u odnosu na prethodnu godinu.

Najznačajniju stavku izdataka predstavljali su izdaci koji se odnose na transfere za socijalnu zaštitu, to jest prava iz oblasti socijalne zaštite (675.540,64 eura).

Neizmirene obaveze Fonda rada na dan 31. 12. 2021. godine iznosile su 43.903,67 eura.

Na osnovu ostvarenih prihoda i realizovanih izdataka u 2021. godini, Fond rada je imao uravnotežen budžet.

Fond za obeštećenje u 2021. godini ostvario je ukupne primitke u iznosu od 2,42 miliona eura, koliko su iznosili i ukupni izdaci, što je niže za 5,73% u odnosu na plan, a za 13,12% u odnosu na prethodnu godinu.

Na osnovu ostvarenih prihoda i realizovanih izdataka u 2021. godini, Fond za obeštećenje je imao uravnotežen budžet.